

JOSEF ŠKVORECKÝ

NAKLADATELSTVÍ KRUH BRATĚC KRÁLOVÉ

A TALL TALE

Velká povídka o Americe

OF AMERICA

VELKÁ POVÍDKA O AMERICE - A TALL TALE OF AMERICA

- Na březích řeky Susquehanny
- Dolce vita (kynologica)
- Cornellská dialektika
- Lekce z politické filozofie
- Divné známosti v Praze
- Zločin v Elmiře
- Ráj žaludečních vředů
- Sklo z prémie
- Muž, který se ztratil u Chequaguy
- Kačenky mládí
- Lekce z teologie
- Dárek pro neteřinky
- Kráčeje v ulicích Lareda
- Hold starému pánovi aneb neznámá skákavá žába z Calaveraského okresu
- Zjevení pekelná
- Nebeské sliby
- Pozemské možnosti
- Och, Miládko !
- Konec husbanda
- Lekce z pouličních bojů
- Černé stíny halí město bílých lidí...
- Koňská vášeň
- Sport vhodný pro dámy
- Sport pro dámy nevhodný
- Kde domov můj v Sausalitu
- Architektonické skvosty státu Kalifornie
- Cindy v zemi dobrého Myšáka
- Jiné inteligence
- O Miládku je postaráno
- Různé bohoslužby
- Děvčátka z Las Vegas
- A Pilát řekl: "Co jest pravda?"
- Svědectví hory Cumorah
- Ondulace
- Blahoslavení slepí
- Český způsob života
- Ptáče z Riverside Drive

Na březích řeky Susquehanny

Jak člověk ujíždí v autobuse Greyhound prázdnou Pensylvánii, mjí opuštěné farmy, poloprázdné stodoly, rezivé hřbitovy automobilů a celé vesnice, odkud všichni odešli bůhví kam: ghost-towns, města duchů, jaká byla na Divokém západě v místech, kde se našla a pak vyčerpala ložiska zlata. V Pensylvánii ovšem zlato nebylo, jenom zemědělství, ale to zas nemohlo odolat konkurenci agrikulturní velkovýroby na Středozápadě. Kdyby měl člověk soudit Ameriku podle pensylvánského venkova, řekl by si, jaká je to chudičká, skomírající, ale krásná země. Krásná, protože kopce nahoře ve státě New York a v Pensylvánii vytvářejí na růžovém obzoru kulisy jako vypůjčené z lidového českého pimprlového divadla; stejně kulaté kopečky, milostně zaoblená, boubelatá krajina, taky tu voda hučí po lučinách a po skalínách šumí stříbrné americké břízy, skaliny rozdírají pravěké říčky, které za ta staletí vyhloubily romantické skalní strže, plné ozvěň a vodopádů jako na Adršpašsku. A tu krásnou zemi, která se podobá starým železným kamnům, právě natřeným stříbrenkou, zdobí jména dávné mytologie: Syracuse, Cicero, Fiomér, Carthago, Ithaca . . . Jakýsi guvernér, absolvent pravděpodobně Etonu nebo Rugby nebo některé jiné školy, kde se mladí gentlemani připravovali na vojenskou dráhu biflováním řeckých klasiků, tu

kdysi v osmnáctém století určil na mapě místa budoucích osad a vzpomínal přitom na hodiny řečtiny. A tak to tu zůstalo. A tou zemí uprostřed teče řeka Susquehanna a zvuk jejího jména, jakoby zahraného na hoboj, promítne do stříbrných strání té staré země vzpomínku na postavy románů Jamese Fenimora Coopera. Ano, zde bývalo loviště ušlechtilého trappera zvaného Kožená Punčocha, zde se rudé národy bránily, ale neubránily. Zde před počátkem věků padl na zem sám Manitou a zanechal po sobě otisk své božské ruky v podobě pěti dlouhých jezer, Five Fingers Lakes, v nichž se tu pětinasobně zrcadlí věčně krásné nebe. A celá země je pokryta těmi jmény, jež zní jako údery tamtamu: od Manhattanu až po Cayuga Lake ve svěží Ithace.

A sotva člověk za sebou zanechá Corynthe, projede nevysvětlenou Moskvou, kterou tu jistě nenaplánoval vzdělaný guvernér, a pak ještě Kyjevem a Odésou, a spatří v dále baňaté věže miniaturního Vasila Blaženého, což je ve skutečnosti nějaký pravoslavný klášter, vřítí se greyhound do Binghamtonu, anglosaského městečka, kde udělá pauzu na lunch-time. I vstal jsem, pojedl podivnost jménem chumburger a spatřil binghamtonský telefonní seznam v budce s telefonem. Okouzlen dosud mýtem amerických jmen, sáhl jsem po té modré knize a namátkou ji otevřel. A hle, jako bych sahal pro citát z bible, můj prst spočinul na jméně Miss Rosemary W. Pupicek. Můj Bože, má řeko Susquehanno, představuji si krásnou Miss Rosemary Pupickovou na kánoí z březové kůry, jak pádluje proti rudému západu slunce, přičemž ze stříbrných křovisek zaznívá sbor karlínské operety: " Ó Rosemary, buď mojí . . . tvůj úsměv rány zhojí . . .

Ví Bůh, že bych ji zajisté miloval, neboť lze jinak, s tím jménem? Rosemary W. Pupicek

A kouknu kousek dál a vidím: Steve A. Pytlak, Marjorie L. Rericha, Bill C. Syrecnik, Mary Selatko. To snad není možné, pil jsem přece naposledy v Torontu. Obracím list. Gene M. Bubenik, Phil C. Cucak, Priscilla M. Cikanek. Tohle přece musí být halučinace. Pearl K. Dudacek, Catherine B. Dopustil, Fred S. Houzvícka a ještě šest jiných Houzvícků, dále čtyři Jelimanové, Steve, Bill, Charles a William, a záplava Kocourků, a dokonce jeden Ezra W. Kocoureczek; samozřejmě sedmnáct Nováků, respective Nowaků nebo Novacků -kde to jsem?

V Binghamtonu. Cedule nad odpočívajícím greyhoundem to říká jasně. I nápis na telefonním seznamu. Otvírám jej znovu, jako blázen čtu na přeskáčku: Kopyto, Jalowey, Sedlak, Antos, Bubacek, Stydliwewy, Poupe, Kotatko, to všechno samí Billové, Priscilly, Charlesové a Marjorie. Sem tam mezi tím nějaký ten Perkins, O'Donnell nebo Mulligan, zcela ztracení v přílivu Cucacků, Srkavců a Hunateych, takže si nemohu pomoci: na řece Susquehanně objevil jsem město češtější než mnohá v někdejších Sudetech.

Potom mi to vysvětlili, druhý den v Ithace. Binghamton je město ševců. Dodnes tu běží prastará fabrika na boty, ta, co se v ní vyučil řemeslu pan Tomáš Baťa, proslulý pan šéf. Přijel sem, jak si to představuju, jako jeden z těch Seyrecků, Nohateych a Gezulicků, ale na rozdíl od nich tu nepotkal žádnou krásnou Rosemary W. Pupickovou, a tak se dokázal s tou stříbrnou zemí rozloučit, odjet domů a nadělat prachy.

Když jsem v Ithace zašel do majestátní Olin Library vypůjčit si momentálně nejčtenější pornografii vysoké literární úrovně od pana Philipa Rotha, obrátil jsem se o radu k hezounké Čiňance s oslnivými vlasy, které jí - když si stoupla a otočila se - sahaly až do sedací oblasti těla. A sklouznuv zrakem k cedulce, jaké mají všechny upravené americké úřednice na svých psacích stolech, myslel jsem, že se mi všechno, ale úplně všechno jenom zdá, že mi tato země Iže, že vůně Susquehanny má účinky opojné a halucinační: neboť tam na té cedulce, věřte mi to nebo ne, stálo na elektrickém stroji napsáno černé na bílém: MISS ROSEMARY W. PUPICEK.

A tak mě Cornell uvítal kanadským žertíkem v podobě živoucího pozůstatku dobrodružství, které před dvaceti lety zažil potomek českých ševců pan William C. Pupicek v newyorském Chinataum.

Dolce vita (kynologica)

Tuhle univerzitu založil před sto lety milionář pan Ezra Cornell. Okolnosti jsou klasické : nashromáždív dostatečně vysoké pyramidy peněz pro svoje potomky, počal se zajímat, jaké dobré činy by mohl s přebývajícím pyramidou vykonat. A tu mu přítel, učenec Andrew Dickson White, poradil založit a vydatně dotovat univerzitu, kde by každý mohl získat vzdělání v každém oboru (což je zde univerzitní moto). Pan Cornell poslechl, a tak vykonal čin na tehdejší dobu vpravdě označitelný slovem (občas) v Americe neoblíbeným: "revoluční". Neboť tu vznikla soukromá univerzita široce otevřená vrstvám podle Kalvínova učení chudobou označeným k ztracení. Jak šel čas a vývoj poznenáhlu přizpůsoboval úmysly pionýrů myšlení jejich zazobaných potomků, zařadilo se ovšem jméno Cornell do vysokoškolské elity, kde tón udávají univerzity Harvardova a Yaleova; přesto je tu dodnes procento stipendistů velmi vysoké. Také staré fraternities, kdysi zcela exkluzivní studentská sdružení, označovaná písmeny řecké abecedy, jsou tady přístupná lidem, jejichž příjmení končí na -ski nebo -eles, a i takovým, kteří se honosí křesťmím jménem jako Washington nebo Chick. Ale to všechno už zdaleka nestačí; panta rei, společnost se řítí vpřed rychleji než její instituce a cornellský kampus olizují plameny revolty, ne-li revoluce. Jediné, co zůstává, je jiné, kurióznější ustanovení jiné poslední vůle: je-li možno věřit legendě, odkázal jakýsi mecenáš univerzitě hromadu svých penízků pod podmínkou, že z kampusu nikdy nebude vypuzen žádný pes. Tuto tradici čas nenahlodal; naopak, zdá se, rozmnožil. Jsou tu pejsci, stali se módou, pestrá a velká hejna se rojí po zelených, pečlivě přistříhovaných trávnících před Goldwin Smith Hall, ústřední budovou Cornellu, a vesele kálí na ty trávníky, kde se mezi přednáškami povalují studenti, ozdobení cheguevarovským vousem a v rozedraných texaskách, z nichž jim dérami koukají kolena a občas také (z kapes) šekové knížky. A psi jsou

všude; živá encyklopedie druhu tu bloudí po chodbách učených fakult, očichávají v kůži vázané slovníky a odkrývají tajné skrýše, kam si mlsní profesori schovávají čokoládu. Poprvé jsem tu na vlastní oči spatřil kreaturu nazvanou basset hound, jakéhosi strakatého jezevčíka, oproti původnímu zvýšeného v poměru asi 1:1,5 a prodlouženého v poměru 1:3. Tato chodící jitrnice na křivých nožičkách má na jednom konci nasazenou hlavu, kterou určitě navrhl nějaký cartoonista, nejspíše James Thurber: je to kvintesence smutku, s očima podivně nízko položenými po obou stranách mohutně čichavého nosu, pod nima černé vybarvené kruhy únavy a pesimismu, po stranách plandavé uši, vzniklé snad zkřížením se slonem. A přitom je to veselý pejsek, jenž den co den prohání pod sochou Andrewa Dicksona Whita fenku bostonského teriéra, což je zas francouzský buldoček, zmenšený na formát dosti drobné kočička. A hle, přes trávník, kde hlouček otrhanců právě zdvihá dětské samopaly k idylickému nebi a skanduje heslo, mně - pro příliš americkou výslovnost - bohužel nesrozumitelné, blíží se právě skupina šesti bernardýnů, hrozivá tím nezvyklým počtem těchto těžce vyživovatelných psů, kteří u nás, pro své rozměry a žravost, vyskytují se pouze v statutu samotářů. A s jedním z nich se právě hodlá seždat tvor, připomínající pohyblivý přehoz na kanape. Nevím, co to je. Snad neostřihávaný kříženec pudla s ruským chrtem: je to veliké jako vlčák, spíš větší; když to běží, rozvlní se po celém těle nazrzle stříbřité třásně, jakoby odpárané ze secesního lustru, a vpředu hledí těmi třásněmi dvě růžové, dychtivé oči. Koukám a vidím, že svatba se podařila. Co vznikne, přesahuje mou fantazii.

A po schodech Goldwin Smith Hallu utíká právě jiný kříženec, jenž někde ukradl polskou klobásu. Ten je identifikovatelný: jasně buldočí hrud', generálská, mohutná, jedinec bez metalů, a na ní neurotický ksichtík krátkosrstého foxteriéra. Vzadu je to postrkované jezevčími nožičkami a pudličí ocásek dokonce s umělecky zastříhnutou bambulkou, vítězně taktuje vzduchem z radosti nad odcizenou klobásou.

Ten živý symbol antirasismu zmizel za skleněnými dveřmi Goldwin Smith, já otvírám Cornell Daily Sun, místní noviny, a čtu :

Hledá se pes

Včera dopoledne, při přednášce profesora Satanakise o Aristotelově metafyzice, pokoušel v posluchárně filozofie č. 21 neznámý pes, jenž se tam zúčastnil psí rvačky, pana Irwinga Katze. Pan Katz prosí o zprávu každého, kdo by psa mohl identifikovat. Je třeba jej lékařsky vyšetřit.

Takový byl Cornell, ráj psů, studentek v rekordních mini a módních otrhanců, první týden našeho pobytu. Potom akademický soud udělil důtku třem černým studentům, kteří při předvánoční demonstraci poválili na zem několik cigáratomatů. A pak Cornell made the headlines, jak zní idiom, nepřeložitelný se všemi svými konotacemi slávy i ostudy. Cornell se prostě dostal do tučných titulků na přední stránky novin.

Cornellská dialektika

Kdosi zapálil k ránu kříž před dormitoří černošských studentek. Po této výzvě Ku Klux Klanu došlo (zdejší konzervativci ovšem tvrdí, že si kříž zapálili černoši sami, aby měli záminku) k akci: militantní Afro-American Society na protest, že policie neprojevila ochotu držet před dormitoří čtyřadvacetihodinovou stráž na ochranu "našich žen", obsadila Willard Straight Hall, sídlo různých studentských služeb a rozkošné kafetérie, zbudované ve stylu tudorovské gotiky. Právě tu spalo několik rodičů, kteří se dostavili na tradiční Parents' Day, spojený s volbou "nejošklivějšího psa Cornellu". Z tradice však sešlo, pes zvolen nebyl; rozespálí rodiče byli nemilosrdně vypuzeni falešným požárním poplachem, a když v pyžamech a nočních košilkách vyklidili budovu, černoši obratně vklouzli dovnitř a zamkli gotické brány. Později v noci se prý tato okupační tlupa doslechla, že některé bílé fraternity se ozbrojují, aby vzali Willard Straight útokem; dala si tedy do budovy propašovat arzenál střelných zbraní. Druhý den se skupina členů univerzitního teamu a fraternity-men skutečně pokusila násilně se probít do Willard Straight Hall; byli však proti očekávání neozbrojeni, a proto odrazeni, zčásti pěstmi, hlavně však pohledem do ústí kulovnice. Přesto však to - prý - byla událost historická: poprvé od počátku bouří na amerických univerzitách tu sáhla k násilné akci pravice; zatím bylo narušování zákona a pořádku monopolem levicově orientovaných voutsáčů (fraternitg men, na znamení politického odlišení, si oholili i anglické knírky a chodí hlad'ouncí jako selátka).

V kancelářích univerzitních náčelníků mezitím šlely telefony, vědecké kapacity, jimiž univerzita dosti oplývá, potácely se náměsíčně s očima krvavými nevyspaním a v košilích pobryndaných černou kávnu sem tam po kampusu, občas cosi blábolíce do nastavených mikrofonů, neboť se pochopitelně dostavili lovci senzací. SDS (Students for Democratic Society) chaoticky levicová celostátní studentská organizace, jejíž zkratku můžete spatřit na všech plotech (a konzervativci z ní občas vyškrtává jí to "D"), zaplavovala kampus stále novými a novými, na krásném papíře krásně tištěnými letáky, takže po rozčilených jednáních byla uplácána jakási dohoda mezi vzbouřenci a náčelníky. Černý oddíl hrdě vyšel z Willard Straight Hallu, hlavně pušek slavnostně vztyčené k beránkům na modré obloze, pozdravován zařatými pěstmi bílých SDS. Prezident univerzity pak podepsal kšaft učeného sboru, přičemž mu černý Mr. Whitfield, vůdce Afro-American Societg (bydlí v Telluride House zrovna vedle nás, ale nejí u společného stolu s bělochy) mířil kulovnicí na žaludek; patrně z legrace; i tady je však známo, že když Pánbůh dopustí, i motyka spustí, a tak pana prezidenta veškerá sranda přecházela.

Co se dalo pak, celý týden, a co pořád pokračuje, popisovat nebudu. Z nepatrného problému důtky třem černým studentům se vyvinul výbuch, který otřásl univerzitou. Po desítkách schůzí, demonstrací, sit-ins a teach-ins už vůbec nešlo o důtku, ani jenom o rasismus, ani pouze o vietnamskou válku. Poslední rezoluce SDS požaduje založení univerzitní stolice pro BLaCk Studies (vědu o dějinách, umění a sociologii afrických a amerických černochů), přičemž vystrkuje růžky smutné dědictví bílého rasismu: černí chtějí, aby na Black Studies byl bělochům přístup zakázán: kruh vývoje od některými bělochy udržované segregace přes všemi vymáhanou integraci až k některými černochy požadované neosegregaci se tak tragikomicky uzavírá. Stejně důrazně však tahle rezoluce žádá zrušení vojenských výcvikových středisek pro záložní důstojníky v kampusu a volný (což, pokud tomu rozumím, znamená bezplatný) přístup na univerzitu pro mladé lidi z dělnické třídy: to vše v pojmech značně marxistických, i když, zdá se, provenience marcusovské, anebo hodně východní. Dnes tu alespoň pan Tompkins, absolvent světoznámé, ale konzervativnější cornellské zemědělské fakulty, za obrovského nadšení posluchačů dokazoval, že Maova kulturní revoluce a cornellská povstání jedno jsou. Ale přitom si tu vše zachovává specifické rysy yankeeského humoru a američanství, očím Evropana připadajícího jako Zvonokosy zkřížené z Bohnicemi. V Campus store se jako polní máky červenají známé rudé knížky. Jenže když přijdete blíž, zjistíte, že mají na hřbetech opelichaným zlatem vyvedený nápis Quotations From Chacirman Lyndon (Citáty z předsedy Lyndona) a že je to antologie moudrostí vytrhaných se šikovností blížící se genialitě z původních kontextů prezidentových řečí, takže se v nich muž, od něhož si Američané tolik slibovali (vzpomeňme jen na volební hit Louise Armstronga Hello, Lyndon) a který to nakonec všechno tak beznadějně zvorál, jeví jako mluvící osel. V parku u ornitologické stanice, snad nejkrásnější na světě, kde ze zasklené terasy můžete dalekohledy sledovat zvyky volavek a divokých kachen, bahnících se v pravěkém rybníčku, potkáte známého černého pantera, muže honosícího se na stránkách tisku svou ebenovou kůží dle hesla Black is Beautiful (Černé je krásné), a hle, jeho čokoládová manželka, živý důkaz pravdivosti toho hesla, vede za ruku černou holčičku, tak krásnou, že je patrně vymyšlená, a holčička má černé vlásy krutě stažené v dloubnouké copánky; přesně takové, jaké odedávna vyráběly černé matky na hlavách svých dcerušek, aby se jim kudrnaté černošské vlásy natáhly, připodobnily se zrzavým hřívám pihatých Irčanek a dětičky nebyly už tak úplně černošské. A dva černí studenti, s nimiž téměř denně večeříváme v Telluride House, se ze všech sil snaží dát mi najevo, že mnou pro barvu mé kůže nepohrdají, ale pak poslušně klušou na schůzi v Telluride House, neboť mají strach z příliš agresivní uvědomělosti svých vyspělejších soukmenovců. A k tomu všemu v místním baptistickém kostele černošský dixieland předvádí hlasitý důkaz teze černého pana faráře, že jazz, podobně jako Písmo svaté, vznikl přímým osvícením božím. Je to prapodivný svět, mnohem barvitější ve skutečnosti, než se jeví v cestopisech. Druhý den na letišti jsem u pojišťovacího automatu zjistil, že za pouhých 50 centů dostane moje žena, v případě mé smrti vinou letecké havárie, 15 000 dolarů. Jako kdysi pan Michelup neodolal jsem tak výhodné nabídce a nacpal jsem do mechanického pojišťováká dva čtvrtáky. Zpozvdálí mne pozoroval jakýsi světlejší starý černoš, zjevně zápasící se stejným pokušením. Ani on neodolal; rovněž vhodil do dírky čtvrtáky, a když pak se z automatu vysunula pojišťovací smlouva, těžkou rukou do ní vepsal jméno, nepochybně nějaké černé manželky. Pak honosně olemovanou smlouvu vložil do obálky, již automat podal jiným otvorem, zalepil ji a rozhlédl se po miniaturní ithacké letištní hale. Ale nikde ani stopy po automatu na poštovní známky; zřejmě pojišťovácký trik: nedešlaná smlouva vezme zasvě s pojištěncem a tůdle patnáct tisíc pro vdovičku. Černoš zíral, zachmuřil se, pohlédl na mne, zaváhal a pak mě oslovil:

Lekce z politické filozofie

"Sire," pravil ten světlejší černoš v košili jak bílá náprsenka mého černého kocourka Tarantely. "Sire, neviděl jste tu někde stamp-automat?" Zavrtěl jsem hlavou a světlejší černoš na mě významně upřel unavené, zažloutlé a zároveň krvavé oči, a jako by četl mé myšlenky, pravil: "See? Isn't that criminal? Není tohle zločin? Tohle dělají schválně. Oni vědí, že Mohawk má stará letadla." A potom, docela po starém dobrém českém zvyku, začal příšerně nadávat na poměry. V Americe.

Vypadávaly z něho krátké těžké věty, co věta, to překrásná, zcela petrifikovaná americká fráze, a skládaly dohromady dojem stavby z kamenných kvádrů. Snad tahle díkce vzniká tím, že mateřštinou každého druhého člověka je tu něco jiného než onen nestydatě bohatý slovník Labutě avonské. "They call this service," pravil trpce ten černý gentleman. "Ale tak je to v Americe se vším. You know what's wrong with this country? Víte, kde je v týhle zemi zakopanej pes?" Čekal jsem nějakou standardní odpověď, redukující viníka za všechno zlé na válku ve Vietnamu, na pomoc cizím zemím, na úpadek mravů, na milionáře, na komunisty, na mafii, eventuálně - vzhledem k tomu, že pán byl světle černý - na židy. Ale jak se ukázalo, ani tento potomek posledních instrumentorum vocalium nebyl rasista. "I been all over the world," informoval mě o svých cestách kolem světa. "A víte, co všude člověk potřebuje? Peníze. Ale tady? Tady peníze nestačí. Tady musíte ještě prosit, když chcete nějaký service.

To mě tedy, v této zemi, kde stačí zvednout telefon, a (máte-li ty peníze) přinesou vám bez odmlouvání z druhého konce města až do postele prášky na spaní za pár nikláků, to mě tedy překvapilo. "Rozstonala se mi žena," pokračoval černoš. "A já musel doktora prosit, aby se na ni přišel podívat. Mám tady farmu, třicet mil

odtud. A musel jsem ho přivést a odvézt ve vlastním voze. Vsadím se s váma, že jste nikdy neslyšel o doktorovi, který by neměl auto," řekl a vyvalil na mě žluté oči. "A myslíte si, že tenhle neměl? Měl. Ale nevádí. Dal se přivést, a dal se odvézt, a ještě jsem ho musel prosit. A víte, co si za to řekl? Sedmdesát dolarů. Yes, Sir." No tohle mě tak nepřekvapilo. Venkovský lékař v Americe vymírá; doktor Arrowsmith je už téměř fosilie. Mladé mediky láká nádhera městských ordinací a vyhlídka na big money; a tak v malých amerických městečkách jsou dnes nuceni uchýlovat se k moderní náhražce za kořenářky - k patentním lékům. Doktor bydlí prostě moc daleko.

"Ano," černý pán mávl rukou a unavené oči se rozhlédly po malebných ithackých kopcích. "Všechno jde k čertu. Můj soused prodává farmu, čtyři sta akrů (nebo takové nějaké číslo, dobře jsem neslyšel), velký poschodový dům, stodola, dvě garáže. A víte, kolik za to chce? Osm tisíc dolarů. That's giving it away. To je jako kdyby ji dával zadarmo. A nemůže najít kupce. A v New Yorku? Tam když máte jeden akr, můžete za něj chtít půl miliónu. A poperou se vám o něj.

Černý farmář vytáhl růžový papírový kapesníček Kleenex a zatroubil na placatý nos jako jeden z božích trombonistů.

"Co pěstujete?" zeptal jsem se. "Tak," řekl. "Zkousím všechno možné. Loni jsem do tří rybníků vysadil ryby. Letos pěstuju kachny." "Kachny?" podivil jsem se. "Them Chinese restaurants, you know," řekl. "Tam jich denně sežerou milióny." Ale mluvit o tomhle podivném druhu zemědělství ho nebavilo. Toužil nadávat. A nadával, pane, až k úrovni nejlepších "kydačů hnoje" z let Velké krize. "Říkají, že tohle je nejbohatější země na světě. Look at them poor folks down South. Vemte si ty chudáky na Jihu. Sežerou právě dost jídla, aby nakrmili vlastní škrkavky.

Už jsem se málem zaobdivoval lidové jazykové fantazii, ale pak jsem si uvědomil, že wisecrack o stěží vyživovatelných škrkavkách jsem četl minulý týden v magazínu Time v reportáži o oblastech amerického hladu. Farmář však od četby přešel opět k osobní zkušenosti. "Podívejte se na Německo," pravil a zapálil si proužkovaný doutníček. "Tomu já říkám dokonalá země. Tam je dostatek všeho, a bez prošení. Já Německo znám. Moje první žena byla Němka. A něco vám řeknu. Hitler byl dobrý člověk. Všem tam opatřil práci. Mussolini byl taky dobrý člověk. Ale pak se zbláznili. To je, co se stává jim všem," vypustil z úst kus starozákonní žulové americké frazeologie a začvaňhal na doutníčku. "Jsou to samí dobří mužové. Ze začátku. Pak se všichni zblázní.

"Ehm," pravil jsem podle anglických románů. "Jak jste přišel k té německé ženě?" "Vzal jsem si ji, aby se dostala z Německa. Byla to židovka," pravil věcně. "Já byl osmatřicet let lodním mechanikem u American Lines." "A proč jste toho nechal?

"Šel jsem do penze," pravil, a to mi vysvětlilo tu farmu za dvacet tisíc, ty kachny a ty rybičky.

A poté nadával dál. Bědoval nad mizernou úrovní dnešních amerických řemeslníků, proklínal FBI, kterou prohlásil za horší než gestapo. Na ithacké letiště padla mlha, a když se bývalý námořník propracoval až k prezidentu Nixonovi ("He's stupid. Just stupid. Sedí si v Bílém domě a nedělá vůbec nic"), Přerušil ho mechanický hlas ampliónu, oznamující, že pro špatnou viditelnost se let společnosti Mohawk číslo 112 Ithaca-New York, Kennedy Airport, ruší.

Jeli jsme zpátky do Ithaky letištním taxíkem a černý gentleman přešel od prezidenta Nixona k mocnostem mimo tento svět. "Co jsem vám říkal?

otázal se, ačkoliv mi nic takového neříkal. "It has to be me. To se musí stát právě mně. Neletí. Oni si prostě neletí. And that's what they call service!

Najednou si na něco vzpomněl. Zrudnul. Z kapsy vytáhl obálku, a z ní vyňal honosný blanket smlouvy s automatickým pojišťovákem. "Co s tímhle? To je teď dobré k ničemu!" Pak rozhořčeně vyhodil krásný papír z okna. Chvilí jsem přemítal, co si ten dobrý černý pán vlastně sliboval od letu společnosti Mohawk do New Yorku, ale pak jsem pochopil, že když jde o dolary, logika ustupuje stranou a sotva co Američana rozhořčí víc než ušlý zisk.

Vystoupil jsem u Telluride House a muž těžkých vět zmizel směrem k autobusovému nádraží. Bylo mi najednou skoro smutno, že nepojedu s ním, neboť jsem si v jeho společnosti připadal jako doma.

Ale dobře že jsem nejel. Druhý den stálo v místních novinách, že odpolední autobus Greyhound Ithaca-New York spadl u města Trója ze stráně a pět cestujících utrpělo smrtelná zranění. Byla to velká senzace. Ten den jsem se šel odpoledne podívat na autobusové nádraží dolů do města. Ale, bohužel, žádní mechaničtí pojišťováci tam nebyli. Jenom stamp-automat. A fungoval.

Divné známosti v Praze

"Oh, you're from Prague," podivila se afektovaně větší, hubená, asi dvoumetrová dívka a po obou stranách dlouhého, zcela jistě semitského obličej se zakymácelo dvě stříbrná monstra, připomínající chobotnici zkříženou se ženským aktem a upevněná na desetimetrových řetízcích v uších té dámy. Váha stříbrných nestvůr protahovala ušní lalůčky směrem k zemi a celý šperk měl ten efekt, že vertikální dívka působila ještě vertikálněji. Potom se sklonila dolů ke mně, přiblížila podlouhlou tvář k mému obličejí a pravila, jako by mi

svěřovala veliké tajemství: "I know Mr. Kapek." "What?" vypravil jsem ze sebe udiveně. "Já znám pana Kapka," opakovala dívka, a téměř šeptem dodala: "I Love him.

"Pana Kapka?" otázal jsem se znovu, poněkud ztumpachovatěly. Gotická tvář se ke mně přiblížila, pokud možno ještě blíž. "Yes," pravila dívka. "De facto je to můj bratr. Oh, Arabelle!" To zvolání už nepatřilo mně, ale jakémusi prckovi (pak jsem si uvědomil; že se tu pouze uplatnil zákon relativity) se zcela experimentální dekoltáží. Dívka mě jemně odstrčila frankensteinovskými prstíky, takže jsem si stihl všimnout úplně stejného křížence ženy s chobotnicí na prostředníku, a odběhla k dámě s výstřihem. Takové je totiž umění konverzace na parties: prohodit pár vět k tomu, rychle přeběhnout k jinému, opět prohodit pár vět; cizinec jako já nezkušeně projevuje tendenci pokračovat v načatém námětu, rozvíjet jej a zpestřovat, jenže to je omyl. Na parties skáče konverzace z předmětu na zcela jiný, jako ty chromované kuličky v elektrizovaném tivoli, nad nimiž tráví večery americká mládež, ta, co v životě přišla do styku jenom s jedinou knihou, s biblí v nedělní škole, a ta ji otravovala.

Jenže já ve své naivitě toužil dokončit nakousnutou konverzaci o panu Kapkovi z Prahy. Zatímco tedy nějaký Japonec, se stejným tónem afektovaného překvapení v hlase, konstatoval, že jsem z Prahy, šilhal jsem po sestře pana Kapka, jež se tyčí nad davem třímajícím koktejly jako osamělý topol, a dedukoval jsem: Řekla to s takovou samozřejmostí - I know Mr. Kapek - musí to tedy být nějaký známý Kapek, když zřejmě předpokládala, že i já ho znám. Ten pan Kapek, jenž načerno stříhá pudlíky a kleští kocoury v jednom domečku v Libni, to ale sotva může být. Jeho proslulost je omezena leda na území, kde býval proslulý např. také pan Hrabal, ještě než se zvrhl na spisovatele, a je to tedy proslulost značně lokální. A pak už znám jen jednoho pana Kapka. Záhada.

Jelikož píšu detektivky, záhady mě dráždí. Ignoroval jsem Japonce, ale to nevedilo, odrazil se mezitím ode mne jako od mantinelu a konverzoval nyní s dámou, jež měla na hlavě menší růžovou zahradu. Obrátil jsem zrak zpět na dívku, bohužel jsem však podlehl chůči a chtěl nechtě jsem se soustředil na experimentální výstřih její drobnější společnosti. Nevím, dá-li se tomu ještě říci výstřih. Spíš by asi bylo vhodnější "obstřih". Něco takového, jako měla ona cellistka, která tu nedávno způsobila mravní pohoršení, neboť při koncertě od skladatele, známého zde jako Anthony Dvorak, při jednom zvlášť obtížném prestu odhalila nechťíc, díky výstřihu, jaksi vše. Když se pak nad tím serióznější hudební kritikové pozastavovali, prohlásila celkem logicky, že sex dnes proniká do veškerého umění (viz nahatá dramata na Broadwayi), proč by se tedy nemohl uplatnit i v klasické hudbě

Tak jsem hleděl na tu drobnější dívku, ale obstřih přece jen držel: konec konců nehrála na cello, stála nehybně, pohybovala jenom rukou s gin and tonic. A přistoupil ke mně Stein, spisovatel, jenž zde vydal experimentální román, kde spousta stránek je křížem krážem přeškrtnutá (jiné jsou rozděleny ve tři sloupce a v těch třech sloupcích - jako v kinoautomatu - se tu rozvíjí děj třemi různými způsoby, a opět jiné stránky jsou zas vytištěny zrcadlovým písmem, pročez je ke knize přiloženo zrcadlo). "Mr. Stein," povídám. "Nevíte, kdo je támhleta zajímavá dívka?" Steinovy oči přirozeně rovněž připoutal ten jiný experiment, ten krejčovský, už otevírá ústa, ale já ho přerušuju. "Ne ta, ta druhá. Co vypadá jako basketbalový pivot-woman." A Steinova tvář se naplní nechutí, téměř nenávisť. "Ach ta," praví. "To je spisovatelka," což vysloví s odporem, jaký lze při tom slově slyšet jedině u nás a v Americe. V Americe pouze mezi spisovateli, neboť ti se podle zásad svobodné soutěže upřímně nenávidí. "Ach,

povídám zase já. "Ona má v Praze bratra . . ." "To nevím," odpoví Stein. "Vím jenom, že se jmenuje Ruth Katzová a píše pod jménem Phyllis Astroway. Je pečená vařená na kdejaké konferenci SF." "How come," povídám, neboť jsem si zde praxí zdokonalil frazeologii, "jakto, že vy jste tak informován o konferencích SF? Myslel jsem, že píšete vážnou prózu?

"Jistě," vzdychne Stein. "Ale copak se člověk v Americe vážnou prózou užíví? Dva tři šťastní braši," praví. "Two or three lucky fellows. Ostatní se musí prodávat na trhu volovin. Já píšu SF pod jménem Buck Universe. Ale už to není ono. Ted letí pornografie. Tak zrovna píšu román A Nude For Sale. Dobrý titul, ne?" "Titul je dobrý," říkám. "Nahá ženská na prodej, připomíná to Greenův Revolver na prodej, A Gun For Sale. Jenom nevím, jestli lidi, co čtou Grahama Greena, čtou taky pornografie." "To je fakt, praví smutně Stein. "Já sám nevím, kdo ty pitomosti vlastně čte. Mě to nudí," a lačně se zahledí na dívku s experimentem kolem pěkného poprsí.

A mne náhle něco napadne. Takové osvícení, přesně jako všechny detektivky, osvícené na konci dedukce. I vy na tomhle místě už asi víte. Razím si cestu davem ke stožáru na druhém konci místnosti. A dedukuju: no ovšem.

Odtud ty monstrózní náušnice. Vždyť je to přece soška té slavné stripperky z planety B1 (nebo jak) ze slavné povídky Paula Andersona (nebo Clifforda Simaka nebo koho), psali jsme o ní s Frantou Jungwirthem před lety ve Světové literatuře. Ta stripperka, co se podobala chobotnicí a chtěla, chudák, chobotnickým břišním tancem okouzlit pozemšťany, držící ji v zajetí. "Poslyšte,

oslovuju dvoumetrovou kolegyni v řemesle. "Tak vy znáte pana Kapka? A je to váš bratr?" "Oh, to jsem myslela obrazně," povídá Ruth Astroway. "Mám ho tak ráda, že se s ním cítím vnitřně spřízněná. Jak se mu daří?" táže se s nevinnou americkou neinformovaností. "Dobře," pravím. "Je už třicet let mrtvý.

"Oh, what a shame," pohorší se Ruth. "Jaká škoda. To jsem nevěděla." "Ano, už třicet let," pravím já. "Poslední, co napsal, je nedokončený román. Jmenuje se Život a dílo skladatele Foltýna.

Zločin v Elmiře

Blízko Ithaky, uprostřed kruhu označeného exoticko-mythologicko-amerikánskou sbírkou jmen Kanton-Trója-Waverley-Oswego-Koňské hlavy, leží městečko něžného jména Elmira. Velice důležité městečko, alespoň pro světovou literaturu, neboť zde, na farmě svého tchána, napsal Samuel L. Clemens, známější jako Mark Twain, jedno z oněch základních děl pábivého ducha: Dobrodružství Huckleberryho Finna. Rentovali jsme si tedy káru, což přeloženo z americké do české češtiny znamená, že jsme si v půjčovně vypůjčili automobil, maličký volkswagen za 1 dolar denně plus 3 centy za míli, výrazili jsme po té sentimentální cestě svěžím a pustým horním státem New York vstříc černým mrakům na nebi.

Elmira nás uvítala maličkou čist'oučkou restaurací u silnice, na jejíž střeše stál obrovský umělý býk, dvakrát tak veliký jako celá restaurace, a otáčel se. Čertví, z čeho je dělají, ale všude tu vidíte zcela osobité výtvary amerického restaurátorského (správně: nikoli restaurátorského) umění. Pod býkem byl velký nápis SENSATIONAL STEAKS \$ 1,25. V jiném, už jsem zapomněl ve kterém městečku jsme spatřili stejně velkého barevného psa z téže neznámé hmoty. A pod psem elegantně vypadající hospodu, v jakých se obvykle horčí psi neprodávají. Ale toto je země neomezených možností: dost možná, že z rozmlsanosti a nadbytku přistoupila už i k tomuto polokanibalismu.

Když jsme vjeli na elmirskou main-street, dopadly na volkswagen první kapky chmurně svěžího deště. Orientující se podle plánu, projeli jsme podél obvyklých staveb, zbudovaných v goticko-čínském a rusko-španělském stylu, až jsme dorazili do areálu Elmira College (téměř čistá tudorovská gotika, jenom s nepatrnými přimíšeninami bauhausu), a tam, na zeleném trávníku, stál osmihranný altánek a plechová stříška se mu vlídně leskla deštěm. Kolem široko daleko pusto a prázdno. Na Elmira College mají prázdniny, dospělí Elmiřané vydělávají v tuto hodinu tvrdě dolárky a babičky jsou schované před deštěm, aby jim nepoškodil ty menší i větší, růžové i oranžové, třešňové i švestkové zahrady, které nosí na hlavách, považující je za klobouky.

Altánek stál původně v ovocném sadu na farmě Twainova tchána. Avšak potomci tchánovi věnovali jej Elmira College, protože na odlehlém statku jej kdosi zvandalizoval, a tak byl domeček přenesen sem, na zelený trávník. Zastavili jsme se s volkswagenem na kraji trávníku a přeběhli jsme deštěm k altánku. Bylo otevřeno. A vevnitř, v prostře o rozměrech většího pokojíku pro služky, ale ze všech stran zasklené a opatřené krbem, stála na krbové římsě busta rozčepýřeného muže s krásně dětskou fantazií; na dřevěných stěnách mezi okny několik vybledlých fotografií, vpravo na zaprášeném stolku pohozená kupa sešitů a vlevo jakýsi starodávný šicí stroj. Stanuli jsme a sestoupila na nás zbožná úcta, jaká se nedostavuje nad hrobkami králů, zato všude tam, kde prokazatelně pracoval tvůrčí lidský duch. Rozhlédl jsem se. Za okny pusto, dešť. Jen tak mimochodem mi napadlo, že Amerika skutečně příliš necítí své literární klasiky. Na náměstí v Dallasu mají prý sochy dvou nejslavnějších dallaských občanů; krásné, solidní sochy, a ty znázorňují dvě duchaprázdne slečny, které se staly držitelkami titulu Miss America ve dvou ročnících té populární soutěže. A tady... zaprášená, šejdrem postavená busta. A napadlo mi dále, jak by asi takové místo vypadalo v Rusku. Jistě jedna - možná dokonce dvě průvodkyně, se zaujetím vykládající uctivým kulturním poutníkům historii místa a muzea. Možná dokonce i v cizích jazycích. A všude by bylo uklizeno, nikde ani prášku, posvátný stůl a na něm posvátný kalamář oddělený od smrtelníků červeným provazem.

Tady? Ani stopy po nějaké instruktáži. V krbu ohořelý výtisk Elmira Chronicle a dva špačky kingsize filtrcigarety. Otevřel jsem jeden ze sešitů na stole, obyčejný dřívčí památník, celý popsáný. S pocitem zvláštního privilegia jsem vytáhl pero, a oba jsme vmáčkli své podpisy dolů na poslední stránku. Pak jsem se ještě jednou rozhlédl po altánku, kde jako by ještě dnes v noci spal Huck Finn, nikdy nevyunikající pořádností. Ale proč tu je ten šicí stroj

Po bližším ohledání se ukázalo, že stroj není šicí, ale psací. Mezi zažloutlými klávesami ležel dokonce zažloutlý lístek MARK TWAIN'S TYPEWRITER a pod ním legenda, že na tomto stroji, jednom z prvních amerických typů, byl napsán Tom Sawyer a Huckleberry Finn. Váleček se u tohoto modelu posouval ještě nožní pákou. Stáli jsme, hleděli na ten prastarý mechanismus, připomínající rytiny ve verneovkách, a podivný, zbožný pocit námi pronikal. Ale ta zbožnost, ukázalo se, podobala se stavu Tomovy duše, když v nedělní škole zápolil s biblickými citáty. Najednou - snad se do mě Tom Sawyer převtělil, rozhodně jsem já, známý svou seriózností, již přece těch pár desítek ukradených knih vůbec nenarušuje, nebyl schopen takové myšlenky, natož takového činu. Ale přesto: vyhlédl jsem bystře z altánku, nikde pořád ani noha, jenom po trávníku kráčí mokrá, poevovský havran a sbírá pošetilé žízaly, ten mi nevadí. A pořád hustý jarní dešť. Taková nedbalost. Taková neúcta. Takže proč ne? Domů nepoletíme, pojedem parní lodí. Jistě to půjde rozložit do dvou kufrů. A doma - při pomyšlení, že bych své detektivky vyťukával na stroji, na němž byl vyťukán a odšlapán Huck Finn . . . zmocnilo se mě jakési opilství ducha.

Jednali jsme rychle. Přes stroj jsem přehodil sako, žena jej popadla za secesní nožičky, já za kryt mechanismu, zdobený secesními květy, a po zeleném trávníku kolem prázdné Elmira College jsme jej odvedli k volkswagenu. Jenom mokrá havran nás sledoval, ale nepromluvil.

Jenomže běda. Kufr volkwagenu byl plný pneumatiky, ale i když jsem ji vyndal, že si ji přivážem na střechu, čouhaly pořád secesní nožičky i pedál, posvěcený šněrovací botou Samuela L. Clemense, nebezpečně do jízdny dráhy. Na zadní sedadlo? Ta dábelká nebeská mašina byla delší než šířka i výška volkwagenu. Přesto jsme ji horečně cpali dovnitř, a vtom se za námi ozval hlas. "That won't do. To nepude." Leknutím jsem si sedl na trávu a ohlédl jsem se. Za námi stál dobrosrdečný tloušťák v čepici s kšiltem a na ní nápis SAM'S HAMS. Břicho mu po místním zvyku přetévalo přes nízko upevněný opasek. "Nějaká starožitnost, co?" pokračoval. "Teďka jsou v módě. Tudle u mě jeden chlápek z New Yorku viděl victrolu po dědečkovi, a předal jinak, musel jsem mu ji prodat. Ale do takovýhleho plivátka to nedostanete." Připustil jsem, že asi ne, a měl jsem strachy. Český spisovatel přistižen při krádeži psacího stroje Marka Twaina, už jsem viděl ty titulky. A znovu pode mnou poklesla kolena, neboť jsem si vzpomněl, že jsem se, já blbec, podepsal do památníku, na úplně poslední řádku na poslední stránce, i s datem a adresou. "Počkejte, kam jedete?" zeptal se nás břicháč, a když zjistil, že do Ithaky, pravil se samozřejmostí, která je, zdá se, dosud ctností amerických venkovů. "Počkejte, to je pár mil. Zůstaňte tady, přijedu se svým stejším. Bydlím támhle za rohem. Odvezu vám to." A otočil se, ukázal zálesácká záda a vydal se vlahým deštěm, který ignoroval, za roh.

Pohlédli jsme se ženou na sebe, duch Hucka Finna nadal nás opět podnikavostí a jednali jsme stejně rychle jako předtím. Za minutu stál už psací stroj zase v altánku, a žena ještě narovnala bustu, aby nebyla našišato. Za další minutu jsme už seděli ve volkwagenu. Za třetí minutu jsme ponechávali za zády otáčivého býka, doporučujícího senzační řízky.

A já si, v tom dešti bubnujícím o hladinu Susquehanny, připadal jako Tom Sawyer, navracející se ze svých neuvěřitelných cest.

Ráj žaludečních vředů

Tím téměř voňavým jarním americkým deštěm jsme se v rentovaném volkwagenu probíjeli dál, přes městečko Koňské hlavy směrem na Corning, jiný slavný městys horního státu New York. Slavný nikoli literaturou, ale protože zde ulili proslulé zrcadlo, největší na světě, pro hvězdárnu na hoře Palomar. Rozliční býkové, kačeři Donaldi a jiné nestvůry vzniklé deformováním a gigantizací waltdisneyovských předloh, kynuli nám ze stříšek restaurací, nabízející steaky, a zejména onu národní pochutinu, burger. Burger jako takový ovšem neexistuje. Je třeba k němu připojit ještě nějaké slovo, zdá se, že jakékoli, kteroužto lingvistickou operací získala americká kuchyně obsáhlý repertoár. Vyskytují se tedy burger v nejrůznějších inkarnacích : hamburger, cheeseburger, limburger, nutburger, niteburger, chumburger, yumburger, nyamburger (vyslov ňamburger), gulpburger, chokeburger a mnozí jiní burgrové. Všichni chutnají přibližně stejně a jejich základní chuť je žádná. Prý to jsou jakési karbanátky. Při vzpomínce na to, co pod tímto jménem vyráběla má nebožka maminka, jsem se ovšem urazil.

Vůbec se zdá, že tato země, která slovy nedávného projevu prezidenta Nixona, zabývajícího se fenoménem hladu v Americe, vytvořila na světě nejdokonalejší systém prodeje a přípravy potravin, neumí jíst. Čistě utilitární přístup většiny Američanů k jídlu zračí se už v tom, že obecné označení food, tj. potrava, krmení, krmivo nebo podobně, používá se tu daleko častěji než jeho evropské ekvivalenty. V téhle hospodě mají dobrou food, řekne vám Američan tam, kde Čech by doporučil podnik veřejného stravování poukazem na to, že se tam "dobře jí". A ono tu taky většinou skutečně jde jenom o food, pohonnou hmotu lidského metabolismu, aby tělo dobře fungovalo v kompetici. Vskutku zvláštní je pohled na univerzitní profesory světoznámých jmen, futrující se v polední přestávce jinou americkou univerzálii, sandwichem. Ale zase si to nepředstavujte jako pražské obložené chlebičky tisícových chutí v Koruně. Toto je taková konzerva správné výživy, skládající se ze šunky, sýra a zeleniny, plná vitamínů a uhlohydrátů ve správné bilanci, která asi potlačuje chuť, a vložená mezi dva měkké trojúhelníky z bílého chleba. Americký univerzitní profesor to den co den vydatně zalévá mlékem, které, zdá se, vůbec zalévá žaludky kontinentu do té míry, že to začíná dělat starosti dietetikům. V Telluride House museli na noc zavírat mechanickou krávu, stroj, opatřený dole struky z umělé hmoty, který si mohl dřív kdokoli v kteroukoli dobu noční i denní volně podojit. Účet za mléko přerostl totiž tellurideský rozpočet. A večer uchyluje se pak americký profesor, pokud je svobodný, do jedné z hospod, kde se mu dostane steaku, některého z burgrů, roastbeefu a rozteklého jablečného koláče.

Nějak s touhle monotónií neharmonuje fakt, že supermarket, gigantické samoobsluhy, jsou nadity nejen foodem, ale i fantastickými delikatesami. Supermarket je ovšem především psychologický útok na gourmetskou fantazii: neboť vidíte-li padesátimetrový chladicí pult, prohýbající se, podle odhadu, asi pod sedmi sty různými sýry z celého světa, určitě vás to zhypnotizuje natolik, že si koupíte ekvadorský lamí sýr, že neodoláte australskému camembertu, a navíc k tomu odvedle přidáte japonskou uzenu chobotnici a taiwanskou plzeň, ačkoli jste si z důvodu šetrnosti přišli koupit pouze dršťky. Je to všechno tak děsně laciné, tak cinemaskopicky barvitě, tak dýšící snadno dostupným přebytkem. Ne tři, ale třicet druhů čaje, ne obyčejná sůl, ale deset druhů neobyčejných solí, včetně košerované. Ne jeden druh sodovky, ale možná padesát. A naproti tomu pult pro ty, kdož vedou ten marný boj s tloušťnutím. Zde však patrně není marný: spatříte čokolády obsahující směšné málo kalorií. Je zde odkalorizovaný krocan. Coca-cola bez cukru. Umělý tuk, který není vůbec tučný. Vše potíštěno

rovnice v nesrozumitelných váhových jednotkách jako oz, odčítanými a sečítanými kaloriemi. Kterému Čechovi říká něco rozdíl 180-210 cal. Ale průměrná americká žena se sklonem k vývoji v krajině pánevní nakupuje zde s tužkou v ruce, a některé si dokonce nosí kapesní počítací strojky. A protože i vy se už vyvíjíte pouze horizontálně, strčíte do kočárku na zboží, k tučné uzené chobotnici, krabici dekalorizovaných muffins, což jsou ne americké, ale anglické (proto výborné) vdolečky, jaké se v Albionu pojídají horké a zalité roztaveným máslem. A protože máslo ani tady zatím nezbavili tučnosti, přidáte i staniolovou kostku s tím nemastným mastidlem.

Jenže co je to platné, když vedle toho táhnou se dodaleka sušenky a kekсы s příchutěmi, se zapečenou čokoládou, s kapičkami medu, sušenky napuštěné smetanou nebo ginem, zázvorové sušenky, sušenky s pomerančovou kůrou, s náplní z kořene žen-šen, sušenky polité ambrózií a nadívané nektarem. Ani zde nemůžete přece odolat a neutralizujete tak účinek beztučného margarínu.

Pak přejdete do uličky pochoutek pro pets, domácí zvířátka. Je zde dortík pro hamstera, malinkého křečka, jenž se v Americe těší veliké oblibě. Burgery pro zlaté rybičky, papouščí konzervy. Takže se nedá nic dělat, a třebaže vaši kocourři jsou od vás tisíce mil, zakoupíte jim výběr kočičích konzerv, obojek proti blechám a myšku vycpanou šantou kočičí, onou mystickou půlnoční rostlinou kocourů, po níž slintají, válejí se a zakoušejí pocity blaha. Lidem nevoní, patrně je to jakási kočičí marihuana. A tady musíte prostě okusit javorový sirup, četli jste přeci a milovali Toma Sawyera; a když přijdete k pultu určenému židům, není možné, abyste nezakoupili sklenici, v níž plavou čtyři bledé šišky, podobající se potravě spíš vydávané než připravené k jídlu, anebo těm neurčitým bled'oučkým předmětům, jaké plavaly v lihu v přírodopisném kabinetě na gymnáziu. Jenže mají na etiketě nápis GEFILTE FISH, a vy jste četli Šoloma Alejchema.

Potom vás u pokladny skoro raní mrtvice, neboť pokladna elektricky sečte směšné centíkové ceny v dolárky a automaticky vyplivne žalostných pár nikláků zpět. Ale to už se nedá nic dělat.

Supermarkety jsou pro mnohé opravdu otázka: jak je možná tahle chuťová pestrost vedle uniformity amerických lidových výkrmů? Ale toto stále ještě je, i v roce 1969, země paradoxů, kontrastů a záhad. V záři agresivních barev, do nichž balí ty pohádkové pochutiny, pak před senátem promluví prezident Nixon a přizná, že v USA žije několik miliónů (někteří je odhadují na šestnáct) lidí, kteří, jak pravil černý farmář na ithackém letišti, sežerou právě tak dost foodu, aby neumřely hladem jejich škrkavky. A také takových, kteří sice mají dost co jíst, ale nepřehledný blahobyt spojený s malým vzděláním popletl je natolik, že trpí následky totálně pochybeného složení potravy. Mezi ně budu patřit brzy i já, neboť kdo ví, jak se v mém žaludku snese uzená chobotnice s gefilte fish, zvláště zaliju-li je javorovým sirupem.

Ale chtěl jsem vlastně vyprávět o Corningu, čistě omytém jarním deštěm, o sklárně, která se vyhoupla za velikými reklamami na DIGEL, prostředek proti plynatosti, a podobala se spíše nějakému výzkumnému ústavu hygieny než fabrice. Zabrzdili jsme volkswagen, přeběhli jsme deštěm a automaticky se před námi otevřela skleněná brána, vedoucí do haly, kterou od stěny ke stěně (wall-to-wall carpeting) kryl koberec diskrétní barvy.

Sklo z préie

Corningová sklárna je zčásti sklářské muzeum, jímž projdete do aseptické dílny, a tam muži v sterilních overallech docela postaru foukají do foukaček. Muzeum (vstup zdarma) je ovšem ukázkové. Na černém sametovém pozadí, prosvětleny rafinovanými paprsky, obnažují se tu do přirozené krásy materiálu i do krásy přidané obratností lidských prstů a důvtipností lidského mozku všemožné nádoby, z nichž se ožírali lidé od staré Babylonie až po dnešek. Silně je tu zastoupeno české sklo, včetně nejmodernějších kouzel z Železného Brodu. Objevem, alespoň pro mne, ignoranta, bylo americké sklo z 19. století, jehož tvůrci, nevázaní žádnou tradicí, vyráběli nejnemožnější fantasmagorie, jež se vyznačují oním nenapodobitelným půvabem vyspělé technické civilizace, vzkvétající na pokraji divočiny, lesů, prérů a dřevěných městeček.

Taková muzea, nevím jak koho, ale mě uklidňují. Alabastrový pohárek vyhrabaný někde v perské poušti a starší než všechny slávy světa, anebo v newyorském Muzeu přírodních věd ta hlava druhohorního krokodýla, jenom hlava, ale dlouhá přes dva metry - stačí si představit to kolosální zvíře, jež žilo patrně několik století, než takhle vyrostlo, v nějakém močále, a v té obrovské hlavě se po staletí převalovaly jakési vágní myšlenky, dávno před lidskou filozofií. A pak tu zkameněl.

V tom newyorském muzeu vůbec oživlo přede mnou do konkrétna to, co jsem nevýrazně znal jenom z knížek profesora Augusty. Jak známo, fosilní předchůdci dnešního koně tvoří zmenšující se řadu. Ale musíte to vidět na vlastní oči, tu kostičku konika o něco většího než polní zajíček, abyste skutečně pocítili estetiku Stvořitelova tvoření. A vedle, v sále dinosaurů, kde chudičtí američtí penzisti zdarma v teple vysedávají celé zimní dny, tyčí se skutečný tyrannosaurus, největší dvounohý dravec všech dob, do výše poctivých sedmi metrů. U jeho mohutného stehna veliká třířohá a čtyřřohá dělová koule, triceratops - a kousek dál na kompletních kostrách kompletně dokumentovaný vývoj tohoto obrovitého zvířátka: od rozpukaných vajec, které zahrabávalo na sluníčko do písku, přes mrňavé triceratopsátko, jež bylo jistě stejně hravé, stejně komické, stejně něžně trkající svými třemi růžky jako to nosorožčí mládě, co jsem viděl jednou v sobotu v pražské televizi; a dál přes

triceratopsí pubertáky, ženichy, otce rodin až po starce, až po deset miliónů let starou dojemnou mrtvolku s nožičkami přitisknutými k hrudi ve smrtelné křeči. Ach, ten věčně stejný, banální román života. Ne, americké muzejnictví patří prostě k dokonalostem této krásné, rozporuplné země, a vůbec se nedivím Salingerově Phoebulce, která sem chodívala dívat se na prostorově znázorněné Eskymáky. V Corningu, když opustíte historickou část, vejdete do sálu, kde se předvádí vlastnosti technických skel. Ve vitrínách stojí tu podivná skla, u každé vitríny knoflík. Zmáčknete, a elektrický výboj o síle nevím kolik tisíc voltů vztekle praští do tenounké destičky a žalostně se od ní odrazí. Zmáčknete jiný knoflík, a železné ruce otáčejí skleněným obdélníkem, každá na jinou stranu, obdélník se prohýbá, ale nepraskne. Zmáčknete třetí a ocelové kladivo razantně zabuší do jiné skleněné tabule - a ona se nerozbije. Všechny ty knoflíky fungují - což je našinci naprosto nepochopitelné, už vzhledem k tomu, že procesí amerických kluků se od rána do večera snaží rozbít tu destičku tím železným kladivem. Což mi připomnělo noc v jiné zemi, ten automat na coca-colu v temném severském lese daleko za polárním kruhem v arktické půlnoci, který se před námi vynořil ze skandinávského přisvětlení, a já tomu nevěřil. Vystoupil jsem z našeho věrného emběčka, vhodil jsem švédskou korunu a automat skutečně zaharašil a skutečně v té liduprázdné, studené krajině, daleko na sever od civilizace, kde jen oči sobů z houštin sledují osamělé vetřelce - skutečně z něho vypadla coca-cola. Automaty tu prostě fungují. A v rohu, na konci řady mechanických, leč neúspěšných ničitelů skel, stála obrovská roura, táhla se až do stropu, mizela stropem. Přistoupil jsem k ní, a on to byl ponorkový periskop, jiný z dokonalých výrobků corningových skláren. Každý se může kouknout. Kouknul jsem se a zjevil se mi jasný svět perfektní optiky. Domečky naproti přes ulici, proti corningové sklárně. V jednom okně dívka v negligé, tupírující si vlasy, jako na dlani. Ošumělý pán na chodníku, ostrážitě se rozhlížející a potom kradoucí výtisk New York Times ze schránky důvěry na chodníku. Ihned mi napadla detektivka, jak jinak. Pohyboval jsem periskopem dál a zjevila se mi hospůdka, americký bar. Přestalo pršet, v baru široce otevřeli a u pultu na vysoké stoličce mladík se šviháckým knírem a černými kudrnami, oháknutý od krejčího, žádná konfekce, kalhoty pečlivě povytažené, aby se na kolenu nenadělaly boule, silonové ponožky povědomého vzoru a běžové, homosexuální polobotky na nohou - ale ty nejsou odsud. Takové botky se vyrábějí pouze ve vlasti. Zaostřil jsem na něho. U lokte sklenička s whisky-on-the-rocks a v očích, upřených do prázdna, nesmírný, psí, nostalgický smutek touhy po domově. Kraján. Sklepl jsem držadla periskopu a vykobercovanými chodbami jsme oba pospíchali ven.

Muž, který se ztratil u Chequaguy

Dosud tam seděl a cinkal svými ledy o křišťálové stěny corningové sklenice. Psí pohled nezměnil, přešli jsme kolem, ale mimo ohnisko, a usedli jsme vedle něho. Černý barman - s nenapodobitelnou lhostejností černých barmanů, která jako by hlasem staleté zkušenosti říkala "Stojí to všechno za h-o, tak si dej aspoň do n-u," obrátil se ke mně absolutně indiferentní zrak ajá povídám: "Hviski od dz rox, plís, abych tomu vedle naznačil, že jsem taky kraján. Jenže v této zemi roztočivých výslovností angličtiny to nepomáhá. Tady se "th" vyslovuje jako "dz" docela běžně. Usměvavý Číňan v čistírně, kam jsem zanesl kalhoty polité javorovým sirupem, mi za zakázku poděkoval slovy: "Cink ji, sir," a v poslední době i ti nejvzdělanější černošští intelektuálové, z důvodů rasového uvědomění, užívají výslovnosti - a gramatiky - lidových blues: "Gimme dem dere books, will ya? Ya, dem two over dere, on computer theory."

Potenciální kraján seděl tedy netečně dál, melancholicky cinkaje. Poposedl jsem a povídám. "Promiňte." On však zase nic; stále hleděl do krajiny snů skrze reklamu na velikonoční výlet do Hong Kongu. "Promiňte," opakuju, "nejste vy Čech?"

Teprve teď ho slova, přece jen příliš neanglická, vytrhla z ialeka. Otočil se, pohlédl na mě malýma, dojemně n vinnýma očima. "Nie," pravil, "Ja som z Bratislavy. A vy?" "Já jsem z Prahy," povídám. "Vy tu -?" "Ja pracujem v technickej kancelárii. Tuná vo sklárniach," odpověděl rychle. Odmlčeli jsme se. Nastala ta zlá minuta, možná jen vteřina, která ale vypadá jako minuta, než se dva Čechoslováci v dnešní cizině odhodlají ke klíčové otázce. Ale mám v tom už praxi. "Jak jste tu dlouho!" zeptal jsem se. "Od augusta," povídá on. "Ale ja som tu legálne," dodal spěšně. "Mám trvalú výjazdnú doložku." "Výborně, pravím já. "Já jsem tu taky legálně." "A -" kraján zaváhal. "Vrátite sa domov?" "Ano," přikývnu. Krajánova úzká tvář se šviháckým knírkem se rozzářila. "To je dobre. Aj ja sa vrátim," řekl. Čímž bylo navázáno spojení.

Jsou zde totiž, v tomto dalekém světě, krajáné, kteří, ačkoliv mají ty vysoce cenné trvalé doložky, už se rozhodli. Rozhodli se, že se nevrátí. Nikdy se jich neptám po důvodech; naše vlast, v letech nepřilíh vzdálených, dala bohužel některým Čechům a Slovákům důvody, jež věru nejsou zanedbatelné. Ale mezi těmi rozhodnutými jsou někteří, kteří, zjistí-li, že vy se hodláte vrátit, spustí mezi sebe a vás skleněnou stěnu. V tomto světě samých těžkých rozhodnutí patří tohle k nejtěžším. Kdo je učiní, musí se bránit magnetické síle domova, třeba všelijakého, ale domova.

Mezi nás dva stěna tedy nespada; avšak on znovu zesmutněl. "Pravda," povídá. "Najprv si tu musím odkrútiť dva roky. Podpísal som zmluvu." "To přece není tak zlé," povídám já. "Továrna je krásná, technika vyspělá, leccos se tu přiučíte, co se vám pak doma bude hodit." "No co," mávl rukou. "To ano. Ale viete," naklonil se ke mně a znovu mi pohlédl do očí téma svýma, malýma, nevinnýma. Pak jako by tomu sám nevěřil, jako by mi

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.